

Vedlegg 1 - Faktagrunnlag

Vedlegg til:

- Fellessak 3/22: Fastsetting av kvote og område for lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i 2022/2023
- Fellessak 4/22: Fastsetting av kvote og område for lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen i 2023

Innhold

1. Regelverk, politiske føringer og domsavsigelser.....	2
1.1. Regelverk	2
1.2. Politiske føringer.....	4
1.3. Relevante domsavgjørrelser.....	5
2. Beregnet effekt av beskatning.....	6
3. Status og informasjon om kjente ulverevir fra vinteren 2021/2022.....	7
3.1. Helnorske revir	7
3.2. Grenserevir	12
3.3. Revir med usikker status.....	17
3.4. Revirer tatt ut på lisensfelling/skadefelling vinteren 2021/2022.....	17
4. Beitedyr.....	18
4.1. Beitedyr innenfor ulvesonen.....	18
4.2. Beitedyr utenfor ulvesonen	19
5. Skadehistorikk.....	20
5.1. Skadehistorikk innenfor ulvesonen.....	20
<i>Sau</i>	20
5.2. Skadehistorikk utenfor ulvesonen	21

1. Regelverk, politiske føringer og domsavsigelser

1.1. Regelverk

Sekretariatet refererer utdrag fra hhv. naturmangfoldloven og rovviltforskriften under som ansees å være relevant for saksutredningen.

I. Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven trådte i kraft 1. juli 2009. Loven gir omfattende bestemmelser for forvaltningen av naturens mangfold. Forskrift om forvaltning av rovvilt er hjemlet i viltloven og naturmangfoldlovens bestemmelser gir føringer for vedtak som gjelder forvaltning av rovvilt. Noen av de viktigste bestemmelsene gjengis under.

§ 5. (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

§ 8. (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9. (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10. (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 12. (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

§ 18. (annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene)

Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak tillate uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk

b) for å avverge skade på avling, husdyr, tamrein, skog, fisk, vann eller annen eiendom.

c) for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning.

Vedtak etter første ledd bokstav a til f kan bare treffes hvis uttaket ikke truer bestandens overlevelse og formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte. Det skal ved vurdering av uttak av rovvilt etter første ledd bokstav c legges vekt på om bestandsmål som er vedtatt i Stortinget er nådd.

II. Forskrift om forvaltning av rovvilt

Følgende bestemmelser med tilhørende kommentarer gjelder definisjoner, bestandsmål, vurdering av hvorvidt de regionale nemndene har myndighet til å fatte vedtak og fastsetting av kvote for lisensfelling av ulv:

§ 2. (Definisjoner)

g. Lisensfelling: Felling av et bestemt antall individer av en viltart med hjemmel i naturmangfoldloven § 18 første ledd b) og c), der kvoten er fastsatt av offentlig myndighet og det kreves at jegeren er registrert som lisensjeger i Jegerregisteret for å kunne delta.

§ 3 Nasjonale bestandsmål og bestandsovervåking

I Norge skal det årlig være 65 ynglinger av gaupe, 39 ynglinger av jerv og 13 ynglinger av bjørn. Det skal være 4–6 årlige ynglinger av ulv. 3 av disse skal ha skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge. Ynglinger utenfor ulvesonen skal medregnes. Der en del av reviret ligger i Sverige skal en yngling medregnes med en faktor på 0,5.

Kommentarer til § 3, første ledd:

(...) At bestandsmålet for ulv er fastsatt som et intervallmål på 4–6 årlige ynglinger av ulv (der 3 ynglinger skal være helnorske) gir forvaltningsmyndighetene et ekstra handlingsrom når vedtak om uttak skal fattes. Forhold som omfanget av ulovlig felling og innavlsnivå vil være viktige i vurderingen av om man skal legge seg høyt eller lavt innenfor intervallet. Intervallmålet vil også gjøre det enklere med dialog og samarbeid med svenske myndigheter om forvaltning av ulv i grenserevir.

Uavhengig av bestandsmålet må imidlertid de alminnelige vilkårene for felling være oppfylt, dvs. at felling bare tillates dersom hjemmelsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 18, første ledd, bokstav b og c er oppfylt, felling ikke truer bestandens overlevelse og det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning. (...)

Som tidligere skal man søke å oppnå bestandsmålet for ulv innenfor ulvesonen. Terskelen for felling innenfor forvaltningsområdet vil være høyere enn utenfor forvaltningsområdet. Når bestandsmålet for ulv er nådd, dvs. når det foreligger minst 4 ynglinger av ulv, der ynglinger i grenserevir teller med en faktor på 0,5, og revirene for minst 3 av disse i sin helhet ligger i Norge, har rovviltnemndene myndighet til å fatte vedtak om kvote for skadefelling eller lisensfelling av ulv, jf. forskriften § 7, § 8 og § 10.

§ 7. Generelle bestemmelser om vedtak fattet av rovviltnemnden

Rovviltnemnden har myndighet til å fatte vedtak om kvote for felling etter forskriften § 8 og § 10 og kvote for jakt etter forskriften § 11 når bestanden av den enkelte art ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for regionen, jf. forskriften § 4. Nemndens myndighet skal for ulv baseres på de siste dokumenterte data om siste års ynglinger fra Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt, jf. forskriften § 3 tredje ledd. Rovviltnemndens vedtak skal bygge på den regionale forvaltningsplanen for rovvilt, data om biologiske og bestandsmessige forhold og om skade- og konfliktsituasjonen, jf. forskriften § 3 tredje ledd og § 6. (...)

Etter at vedtak om kvote for felling er fattet etter forskriften § 8 og § 10 og kvote for jakt etter forskriften § 11, skal irregulær avgang av rovvilt innenfor regionen belastes den kvote som er bestemt av rovviltnemnden.

Kommentarer til § 7, annet ledd:

Annet ledd regulerer hva rovviltnemnden skal legge vekt på ved vedtak om kvote for betinget skadefelling, lisensfelling og kvotejakt på gaupe og antall dyr som kan felles ved slik felling eller jakt. Ved vurdering av felling eller jakt skal rovviltnemnden gjøre en samlet vurdering av bestandens status og forventede utvikling og sannsynliggjøre at bestanden etter neste yngling fortsatt vil oppfylle det nasjonalt fastsatte bestandsmålet for regionen. Kravet til presisjon i forvaltningsvedtak både med hensyn til bruk av skadefellingstillatelser og kvotejakt/lisensfelling øker jo nærmere ned mot de nasjonale bestandsmålene den aktuelle rovviltart forvaltes.

For ulv vil dette innebære at rovviltnemnden ikke kan fatte vedtak om felling innenfor en familiegruppe eller et revir markerende par dersom den «norske» del av ulvebestanden ikke består av mer enn tre helnorske familiegrupper/revir markerende par og fire familiegrupper/revir markerende par totalt inkludert grenserevir. Om det i tillegg til disse familiegruppene eller revir markerende parene er dokumentert ytterligere revir markerende par eller familiegrupper som forventes å bringe antallet ynglinger over det nasjonale måltallet, må rovviltnemndene drøfte seg frem til i hvilken grad det skal tillates en ny etablering kontra å beholde de eksisterende familiegruppene eller revir markerende parene som grunnlaget for neste yngling. (...)

§ 10. Kvote for lisensfelling på gaupe, jerv, bjørn og ulv

Dersom vilkårene i forskriften § 7 er oppfylt, kan en rovviltnemnd fatte vedtak om kvote for lisensfelling for å begrense veksten og/eller utbredelsen av en bestand av gaupe, jerv, bjørn og ulv. Felling kan bare gjennomføres dersom det ikke finnes annen tilfredsstillende løsning ut fra prinsippet om geografisk differensiert forvaltning.

Vedtaket etter første ledd som gjelder ulv i regionene 4 og 5 skal fattes av rovviltnemndene i disse to regionene i fellesskap.

1.2. Politiske føringer

Stortinget behandlet i juni 2016 [stortingsmelding 21 \(2015-2016\) om Ulv i norsk natur](#). Det ble besluttet følgende:

- Bestandsmålet for ulv i Norge skal være 4–6 ynglinger per år, hvorav 3 skal være helnorske ynglinger, også ynglinger utenfor ulvesonen teller med. Ynglinger i grenserevir skal telle med på en faktor på 0,5.
- Prinsippet om geografisk differensiert forvaltning (soneforvaltning) videreføres.

Videre er prinsippene i rovviltforlikene av 2004 og 2011 lagt til grunn for forvaltning av ulv i norsk natur. Flertallet i Energi- og miljøkomiteen har i sin [innstilling nr. 257 L \(2016-2017\)](#) påpekt at en tydelig soneforvaltning (geografisk differensiert forvaltning) er i samsvar med føringene i rovviltforlikene av 2004 og 2011.

Det er en målsetting at ulvebestanden skal forvaltes slik at den ligger så nær det nasjonalt fastsatte bestandsmålet som mulig. Samtidig skal ulv forvaltes innenfor rammene av Bernkonvensjonen og andre bestemmelser i naturmangfoldloven.

Stortingsmeldingen viderefører felles retningslinjer mellom Norge og Sverige knyttet til ivaretagelse av genetisk verdifulle individer. Her er det gitt felles definisjon på genetisk verdifulle individer og flere aktuelle tiltak. Det er også beskrevet begrensninger i mulighetene til fullt ut å ivareta ethvert genetisk individ. Disse retningslinjene ligger til grunn for norsk forvaltning av ulv.

Under følger utdrag av de felles retningslinjene forvaltning av genetisk verdifulle individer i den skandinaviske ulvepopulasjonen:

«Dagens skandinaviske ulvestamme er relativt liten og isolert fra andre populasjoner. Små populasjoner av dyr eller planter har økt risiko for å dø ut på grunn av genetiske forhold. Disse problemene blir større jo færre individer populasjonen består av, jo mer isolert populasjonen er og jo smalere genetisk base den har (antall grunnleggere av populasjonen). For alle disse tre faktorene har den skandinaviske ulvepopulasjonen dårlige forutsetninger, og det er derfor enighet mellom norske og svenske myndigheter om at tiltak er nødvendig for å bedre den genetiske situasjonen for den skandinaviske ulvepopulasjonen»

«Aktuelle felles tiltak for genetisk verdifulle individer; ... De ulver som er definert som genetisk verdifulle skal så langt mulig unntas fra skadefelling/skyddsjakt og lisensfelling/licensjakt. I de tilfeller genetisk verdifulle individer registreres i Norge, men der kriteriene for felling er til stede, skal svenske myndigheter kontaktes for å vurdere muligheten for å flytte individet til Sverige som et alternativ til felling.

Begrensninger; ... Genetisk status for individene skal tillegges betydelig vekt ved vurdering om felling/jakt. Dette er likevel ikke til hinder for felling av slike individer der de samlede kriteriene for felling er oppfylt, og der andre tiltak er vurdert og konsekvensene for den skandinaviske ulvepopulasjonen er drøftet.»

1.3. Relevante domsavgjørelser

Høyesterett avsa den 26. Mars 2021 dom i sak om tre ulike vedtak fattet av Klima- og miljødepartementet (KLD) om lisensfelling av ulv. To av de aktuelle vedtakene gjaldt felling av flokkene i Osdalen og Julussa, med hovedsakelig tilhold utenfor ulvesonen. Det tredje vedtaket gjaldt felling av streifende ulv utenfor ulvesonen. Høyesterett kom til at alle de tre vedtakene måtte kjennes gyldige, og at Staten derfor måtte gis fullt medhold. Rovviltnemndene (og KLD i klagesakene) har i de påfølgende årene fattet vedtak om lisensfelling av ulv basert på den samme grunnleggende forståelsen av lovgrunnlag, faktagrunnlag og politiske føringer. Dommen er derfor svært relevant for videre avgjørelser som gjelder uttak av ulv. Deler av dommen er referert i våre vurderinger i begge saksframleggene.

NOAH – for dyrs rettigheter har stevnet staten ved KLD over vedtak av 31. desember 2019 om lisensfelling av Letjenna-reviret innenfor ulvesonen. Ulvene i reviret ble felt i januar 2020. Oslo tingrett avsa dom i saken den 7. juli 2021. Tingretten kom i sin domsavgjørelse til at statens vedtak om lisensfelling av Letjenna-reviret er ugyldig. Domsavsigelsen ble anket, og Borgarting lagmannsrett

avsa dom i ankesaken den 6. juli 2022. Også lagmannsretten kom i sin behandling frem til at statens vedtak er ugyldig ved at rettsanvendelsen i vedtaket er feil. Etter lagmannsrettens syn var ikke det aktuelle vedtaket tilstrekkelig begrunnet med relevante, konkrete forhold som tilsa felling av Letjenna-reviret. Staten har ikke besluttet om dommen skal ankes. Fristen for anke er 16. september. Lagmannsrettens dom er vedlagt saksframlegget.

2. Beregnet effekt av beskatning

I rapporten «[Beräkningar av beskattning av den Skandinaviska vargpopulationen 2023](#)», har Skandulv beregnet hvor stor populasjonsstørrelsen vil være høsten 2023 med ulike beskatningsnivå. Det er ikke gjort en egen beregning for den norske delen av populasjonen. Dette fordi den norske delbestanden utgjør en så liten andel av den totale skandinaviske bestanden at resultatene ved en slik beregning ville blitt svært usikre.

Tabell 3: Utdrag av oversikt som viser en beregnet bestand i Skandinavia 1. oktober 2023 (etter vinterens lisensfelling) for mulig varierende uttak i perioden 1. oktober 2022 - 30. september 2023. Usikkerheten i anslaget fremkommer også iht. varierende konfidensintervall.

Beskattning (antal skjutna vargar)	Populationsstorlek			
	Median	80 % KI	90 % KI	95 % KI
1 oktober 2022 – 30 september 2023	1 oktober 2023			
100	479	377 – 600	345 – 648	313 – 699
110	467	366 – 586	334 – 635	302 – 686
115^f	461	360 – 579	329 – 627	298 – 677
120	455	355 – 574	323 – 622	292 – 673
130	443	344 – 562	312 – 610	282 – 660
140	432	333 – 549	301 – 596	270 – 647
150	420	322 – 537	290 – 583	260 – 633
160	408	311 – 524	279 – 571	250 – 620
170	396	299 – 512	268 – 558	238 – 607
180	385	288 – 499	258 – 545	228 – 593
190	373	277 – 487	246 – 532	217 – 580
200	361	266 – 474	235 – 519	206 – 567

Det er gjort egne beregninger for Sverige, se egen tabell i rapporten. Der vil et uttak på 84 individer medføre en risiko på 10% for å komme under referansenivået på 300 individer i den svenske delen av bestanden. Legger man til grunn 95% sikkerhet, kan man ta ut 60 individer. Rapporten er en del av faktagrunnlaget for saken og ligger vedlagt saksutredningen.

Det er en viss usikkerhet knyttet til beregningene, noe som vises i relativt store spenn i antallet individer innenfor konfidensintervallene. Det mest sannsynlige antallet ligger likevel rundt de beregnede middelveidene.

3. Status og informasjon om kjente ulverevir fra vinteren 2021/2022

Data over år for de ulike revirene er sammenstilt og oversendt fra Rovdata til Statsforvalteren. Det er også hentet ut data fra rapporten « [Bestandsovervåking av ulv vinteren 2021-2022](#) ».

Kartlag med revirgrenser fra Høgskolen i Innlandet er brukt som utgangspunkt til å avgrense områder for datainnhenting per revir. Revir som er tatt ut gjennom lisensfelling eller ekstraordinært uttak vinteren 2022 er ikke tatt med i oversikten.

Informasjon om beitedyr er hentet fra søknader om produksjonstilskudd, samt informasjon innhentet fra landbruksforvaltningen i kommunene. Det er også brukt informasjon om lokalisering av landbrukseiendommer (driftsentere), fra Landbruksregisteret. Revirgrenser er usikre, og det er derfor brukt grove områdebeskrivelser som inkluderer reviområdet og tilgrensende områder. Informasjon om beitedyr er svært omtrentlig, og gir et grovt bilde i et avgrenset område tilknyttet det enkelte revir.

I oversikten under oppgis det innavlskoeffisient, og det er den beregnede innavlsgraden dersom det registrerte lederparet i reviret har fått valper i 2022. Videre brukes begrepene F1, F2 og F3 som indikere om individet er hhv. 1., 2. eller 3. generasjons avkom av en finsk-russisk immigrant (F0).

3.1. Helnorske revir

Kynna

Status 2021/2022: Nytt revirmarkerende par som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2021/2022. I det tidligere Kynna-reviret ble 11 individer ble felt på lisensfelling i januar 2021. Dette nye revirmarkerende paret er registrert noe lenger sør og hovedsakelig i Åsnes kommune. Områdebruken kan imidlertid endre seg etter at Hornmoenreviret i nordvest ble tatt ut på lisensfelling i februar 2022. Innavlskoeffisient: 0,204. Det er opplysninger som tyder på yngling i reviret i 2022, men det er ikke bekreftet.

Det er noe beitedyr i området, hovedsakelig storfe. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer.

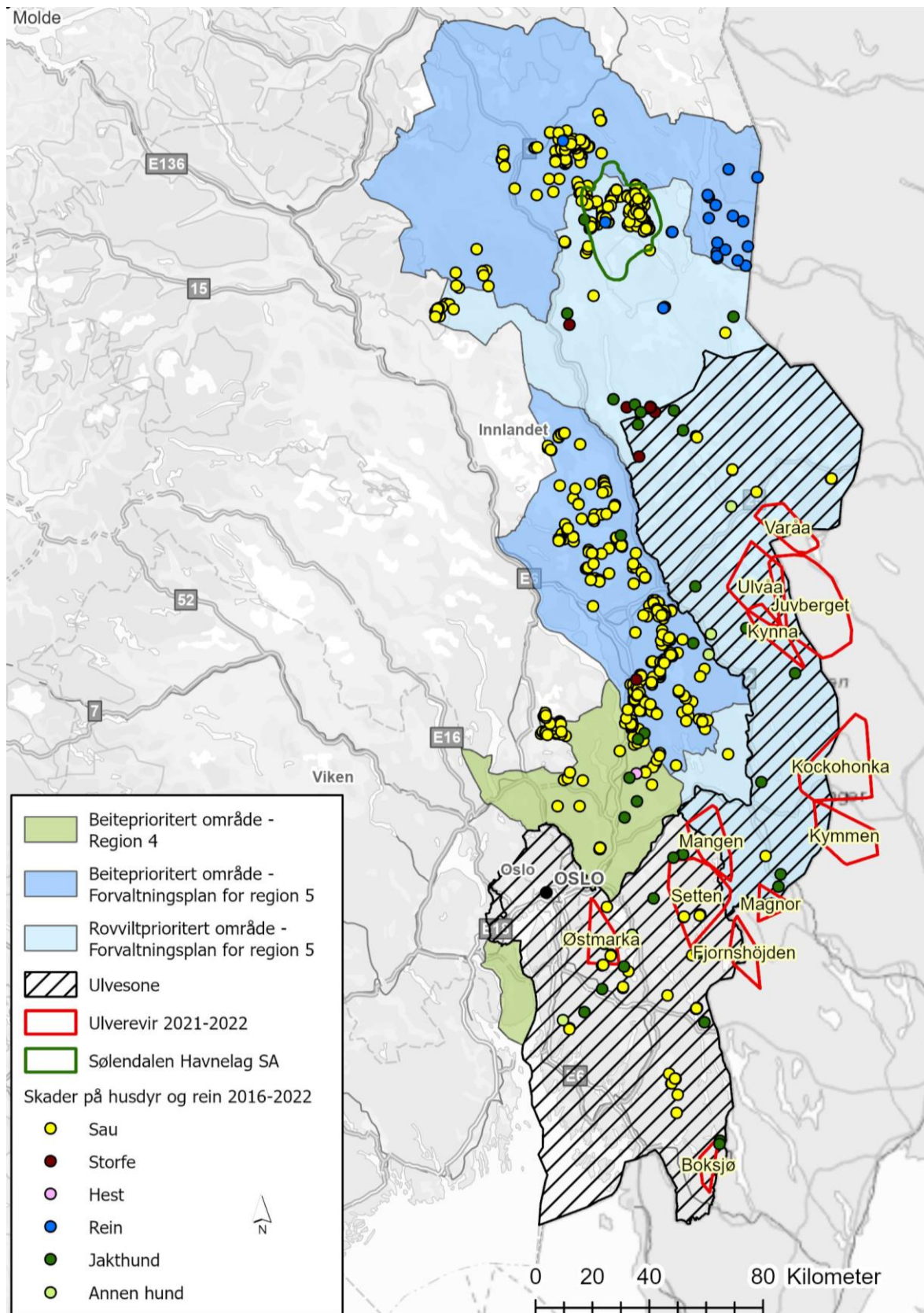
Mangen

Status 2021/2022: Familiegruppe (med yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2021/2022 (7 individer). Innavlskoeffisient: 0,349.

Mangen-reviret ble registrert for første gang i 2013/2014 som et usikkert revirmarkerende par. Videre ble det for første gang registrert yngling i reviret i 2015/2016. Det har vært flere utskiftninger av lederdyr i reviret, men nåværende lederpar har vært stabilt og ynglet de siste tre årene. Leveområdet for reviret har i alle år vært i sin helhet innenfor Norges grenser.

Mangen-reviret bruker områder i Sør-Odal, Eidskog og trolig Kongsvinger i Innlandet og deler av Nes og Aurskog-Høland kommuner i Viken. Reviret ligger tett inntil Setten-reviret, der en finsk-russisk immigrant (F0) med eventuelle avkom har tilhold.

Det er noe beitedyr i området, med både sau og storfe. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer.

Figur 1: Oversiktskart over ulverevir og forvaltningsområder registrert vinteren 2021-2022, samt alle dokumenterte skader av ulv på husdyr og tamrein i perioden 2016-2022 (t.o.m. 9.8.2022). Avtegning av reviområdene (familiegrupper eller par) representerer sjelden revirets reelle størrelse og form. Kartet viser ikke revir som er utgått ved at individene er felt gjennom lisensfelling/skadefelling vinteren 2021/2022.

Setten

Status 2021/2022: Familiegruppe (med yngling) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2021/2022 (8 individer). Innavlskoeffisient: 0

Setten-reviret ble etablert etter at to revirmarkerende ulver ble flyttet fra Østerdalen til et område sør for E18 og vest for Glomma i Østfold i januar 2021. Bakgrunnen for flyttingen var at reviret til paret lå delvis utenfor ulvesonen og at hannen i paret er en innvandrer (F0) fra den finsk-russiske ulvebestanden som er viktig å ta vare på for å bedre den genetiske situasjonen i den skandinaviske ulvebestanden. Etter noe tid på vandring slo paret seg ned i området rundt Setten i Viken, og har registrert områdebruk i Aurskog-Høland og Nes kommuner, samt Eidskog kommune i Innlandet. Lederparet var tidligere GPS-merket, men disse senderen er ikke lenger i drift.

Paret ynglet våren 2021 og det ble registrert 6 valper i registreringsperioden. Disse er genetisk verdifulle for den skandinaviske ulvestammen (F1). En av avkommene ble påkjørt av bil i Eidskog kommune 26. februar 2022. Det er vinteren 2021/2022 registrert ny ledertispe i reviret.

Det er om lag 10 mindre foretak med rundt 300 sau i kulturlandskapet vest i reviret. Det ligger flere foretak med sau rundt reviret vest mot Glomma og sørover mot Hemnessjøen og Rømskog. Det slippes ikke beitedyr fritt på utmarksbeite. Flere foretak har besetningene sine innenfor rovviltavvisende gjerdar. I 2022 var det skader på to sau sør for Bjørkelangen som ble knyttet til Setten-reviret gjennom DNA-analyse av spytt fra en av de drepte sauene.

Østmarka

Status 2021/2022: Revirmarkerende par som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2021/2022: Innavlskoeffisient: 0,151.

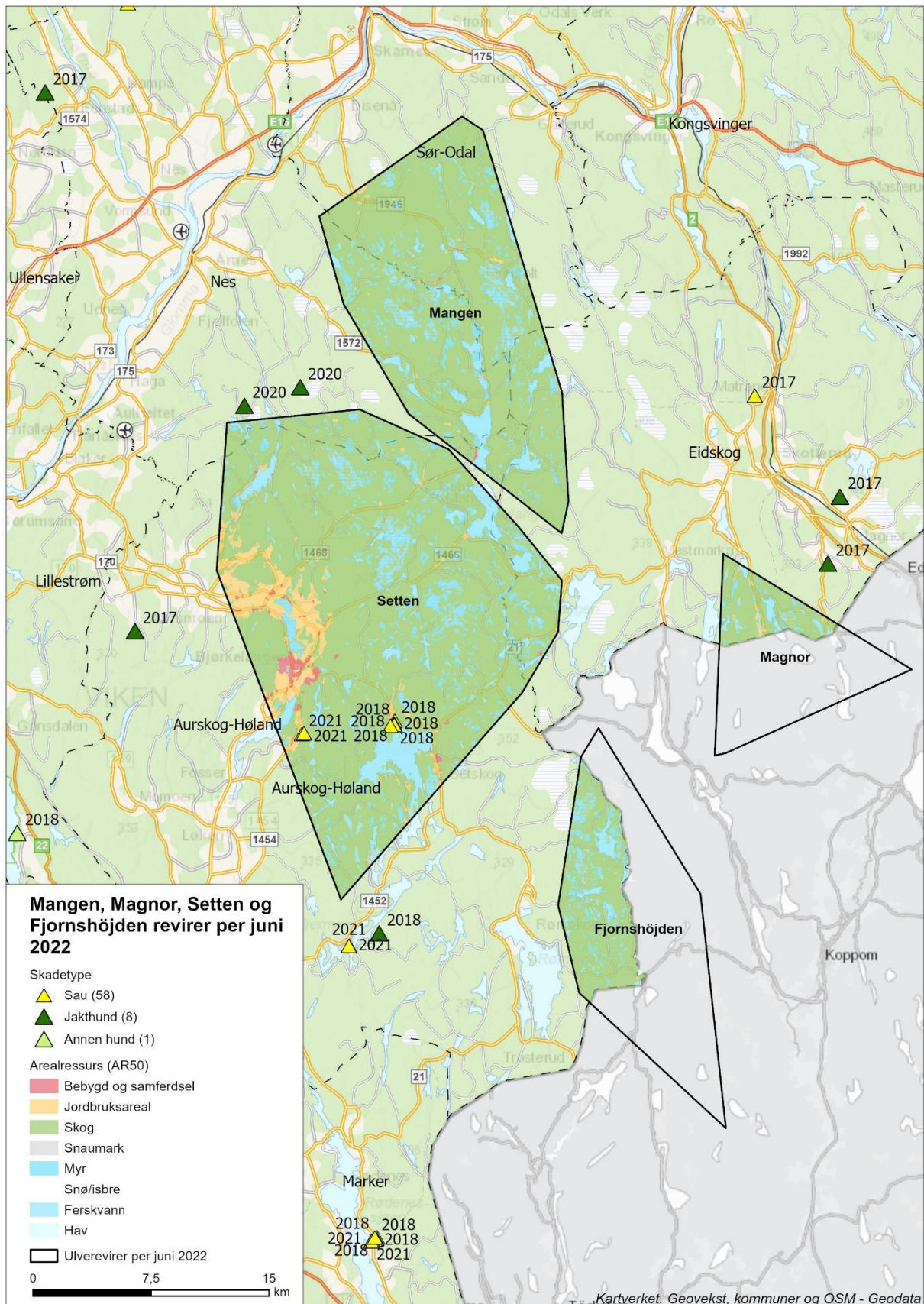
Østmarka-reviret ble første gang registrert i 2012/2013, og ynglet første gang våren 2013. Det er etter det dokumentert yngling i reviret i 2014, 2015, 2017, 2018 og 2019. I 2020/2021 ble det ikke dokumentert revirmarkerende par i Østmarka, men kun den ledertispa som holdt seg i området. I vinterens registreringsperiode er det dokumentert en ny revirmarkerende hann (F2) som har slått seg sammen med denne tispene. Viltkamerabilder fra området i juli 2022 tyder på at disse har ynglet og fått minimum 5 valper i år. Reviret har i mange år vært preget av sterk innavl, mens den nye hannen har bidratt til å senke innavlskoeffisienten til godt under gjennomsnittet i den skandinaviske ulvebestanden.

Østmarka-reviret bruker trolig hele skogområdet i Østmarka og tilgrensende randsoner i kommunene Oslo, Enebakk, Rælingen, Lørenskog, Nordre Follo og Indre Østfold. Det slippes ikke sau fritt på utmarksbeite i Østmarka, men er om lag 10 foretak med til sammen ca 800 sau, 13 foretak med storfe og et tjuetalls foretak med hest i områdene rundt, samt et foretak med hjort. Det er dokumentert tap av sauer til ulv i Østmarka gjentatte ganger. I juli i år ble det funnet en sau som er antatt tatt av ulv, og hvor ulv fra Østmarka-reviret kan være skadegjører.

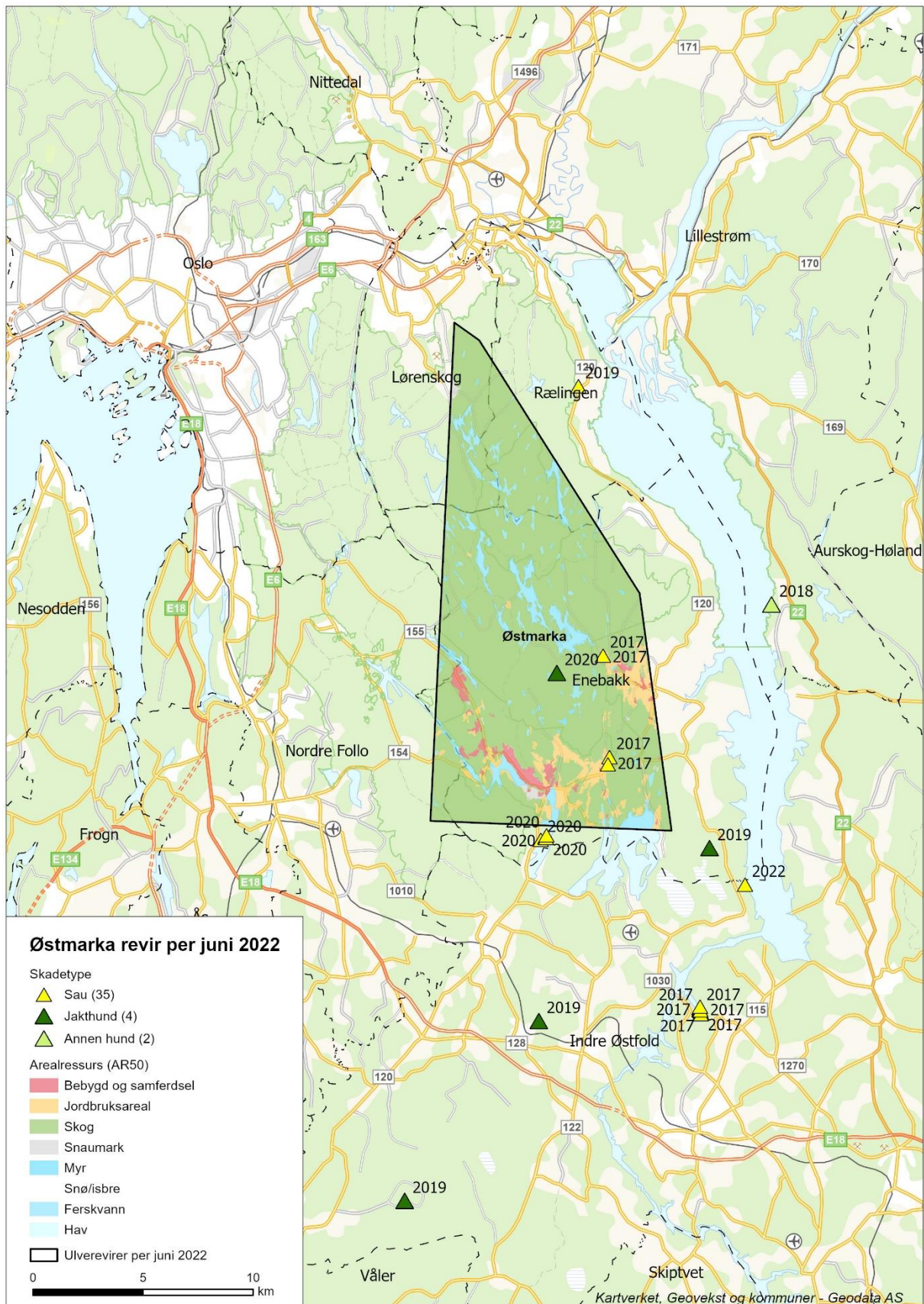
Boksjø

Status 2021/2022: Revirmarkerende par som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2021/2022: Innavlskoeffisient: 0,151.

Reviret ble registrert første gang i 2016/2017 med revirmarkerende par og deretter i 2017/2018 som familiegruppe (yngling). I 2018/2019 ble det registrert en ny stasjonær tispe i reviret, og i 2019 kom

Figur 2: Kart over den registrerte områdebruken til revirene Mangen, Setten, Magnor og Fjornshøiden. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

Figur 3: Kart over den registrerte områdebruken til Østmarka-reviret. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til reviret, men viser hvor det er fanget opp i bestandsovervåkingen.

det inn ny en hann. Hannen er et avkom (F1) av den svenske Tivedentispa (F0), som ble flyttet med partneren sin fra Nord-Sverige til Örebro län i 2013.

Det ble dokumentert yngling i Boksjø-reviret i 2020, og det har dermed ført til at verdifulle gener fra Tivedentispa har bidratt inn i ulvebestanden. Lederparet ble ikke dokumentert som revirmarkerende i området vinteren 2020/2021 og forsvant trolig. I 2021/2022 er det registrert to ny revirmarkerende ulver i området, ett avkom fra tidligere yngling i området (F2) og en hannulv fra Østmarka-reviret.

I og rundt reviområdet er det omtrent 5 foretak med rundt 1000 sau. Det slippes ikke beitedyr fritt på utmarksbeite. Flere foretak har besetningene sine innenfor rovviltavvisende gjerder.

3.2. Grenserevir

Ulvåa

Status 2021/2022: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2021 (11 individer). Innavlskoeffisient: 0,213.

Paret ble registrert første gang i 2019/2020. Begge dyrene i det revirmarkerende paret var nye individer. Det ble ikke registrert yngling i 2019. I 2020/2021 ble reviret også registrert som en familiegruppe på 10 individer med yngling i 2020. Det er GPS-merket individ(er) i reviret i regi av et forskningsprosjekt, og det er gjennom feltarbeid i dette prosjektet også påvist yngling i reviret i 2022.

På norsk side bruker Ulvåa-reviret bruker områder innenfor ulvesonen i hovedsakelig Elverum, Våler og Åsnes kommuner, og noe arealsør i Trysil kommune. Reviret er kun registrert med en GPS-posisjon i Sverige vinteren 2021/2022. Ulvåareviret grenser/overlapper delvis med Hornmoen-reviret, Juvberget-reviret og det nye revirmarkerende Kynna-paret.

Det er beitedyr i og rundt reviområdet, hovedsakelig storfe. Alt av sau og det meste av storfe går på inngjerdede arealer. Det går noe storfe fritt på utmark i nærheten av reviret, sør for rv. 25 Elverum kommune.

Juvberget

Status 2021/2022: Familiegruppe med yngling i grenserevir (3-4 individer). Innavlskoeffisient: 0,256.

Det første revirmarkerende paret ble registrert i Juvberget i 2012/2013. Det har siden den gang vært registrert ulv i reviret hvert år med unntak av 2013/2014. I 2014/2015 var det et revirmarkerende par i reviret, mens det i 2015/2016 ble registrert yngling etter at et nytt par hadde overtatt reviret. Disse fikk også et kull i 2016/2017. I 2017/2018 ble det registrert en ny parkonstellasjon i reviret, en F2 tisper og en F3 hann. Dette førte til en ny registrering av yngling i reviret. På våren 2018 ble det registrert valper i hiet igjen, men disse ble ikke igjenfunnet i reviret seinere under registreringsperioden, og hannen i reviret ble funnet død i desember 2018. Tispen slo seg så ned med hannen fra Bograngen som hadde med seg noen årvalper. I 2019/2020 ble Juvberget registrert som et revirmarkerende par, mens det i 2020 og 2021 er dokumentert yngling i reviret. Det er radiomerket individ(er) i reviret i regi av et forskningsprosjekt, og det er gjennom feltarbeid i dette prosjektet også påvist yngling i reviret i 2022. Juvberget overlapper delvis med reviret Ulvåa, og bruker områder i Våler og Åsnes kommuner. Det er lite beitedyr i området, men det er noe storfe som går på inngjerdede arealer. Det går ikke beitedyr fritt på utmarksbeite i området. På norsk side er det ikke småfe på utmarksbeite i eller i nærheten av reviret, og heller ingen registrerte tap av

husdyr eller jakthund i undersøkt periode 2016-2022. På svensk side i reviret ble en jakthund drept av ulv den 24. februar 2021.

Kockohonka

Status 2021/2022: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2021 (8 individer). Innavlskoeffisient: 0,271.

Det revirmarkerende paret ble første gang registrert i 2019/2020, og det er dokumentert yngling i 2020 og 2021. Kockohonka bruker områder i Kongsvinger og Grue kommuner på norsk side. Det er et fåtalls beitebrukere med sau og storfe i området. Alt av sau går beiter på inngjerdede arealer ((blant annet innenfor et større inngjerdet utmarksbeite i Grue Finnskog). Det meste av storfe går på inngjerdede arealer, men det går også noe fritt på utmarksbeite. Det er ikke registrert tap eller skade på norsk side i undersøkt periode fra 2016-2022. På svensk side ble imidlertid 5 sauer drept av ulv i reviret den 7. oktober 2021 og en jakthund ble skadet den 23. august 2021.

Kymmen

Status 2021/2022: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2021 (8-10 individer). Innavlskoeffisient: 0,159.

Reviret ble første gang registrert i 2018/2019 som revirmarkerende par uten yngling. Hovedandelen av reviret ligger i Sverige, men det bruker også områder i Kongsvinger kommune i Innlandet. Det ble registrert en ny hann i reviret i 2019/2020. Paret gir en relativt sjelden krysning av F2 fra både Kynna og Galven. Det er foretak med beitedyr i området med både storfe og sau. Alt av sau og hoveddelen av storfe går på inngjerdede arealer. Det slippes noe storfe fritt på utmarksbeite.

Magnor

Status 2021/2022: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2021 (5 individer). Innavlskoeffisient: 0,192.

Reviret ble første gang registrert som et mulig revirmarkerende par i 2015/2016. Det var yngling i reviret sesongen 2016, 2017, 2019 og 2021. Det er registrert et nytt lederpar i reviret i 2021/2022 (to F2 individer). Hovedandelen av reviret ligger trolig i Sverige.

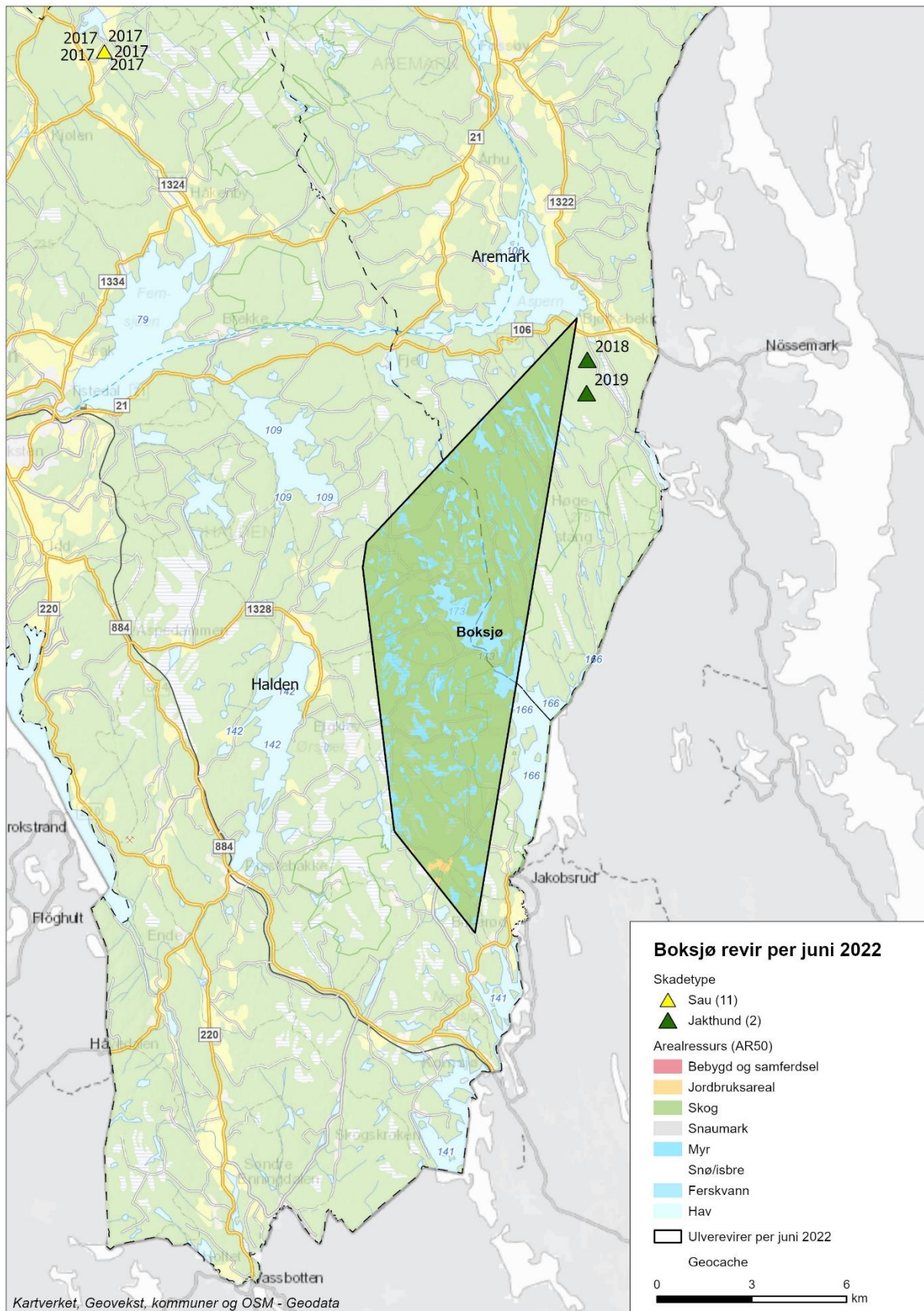
Magnor-reviret bruker områder i Eidskog kommune på norsk side. Det er et fåtall foretak med beitedyr i området med sau og storfe. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer.

Fjornshöjden

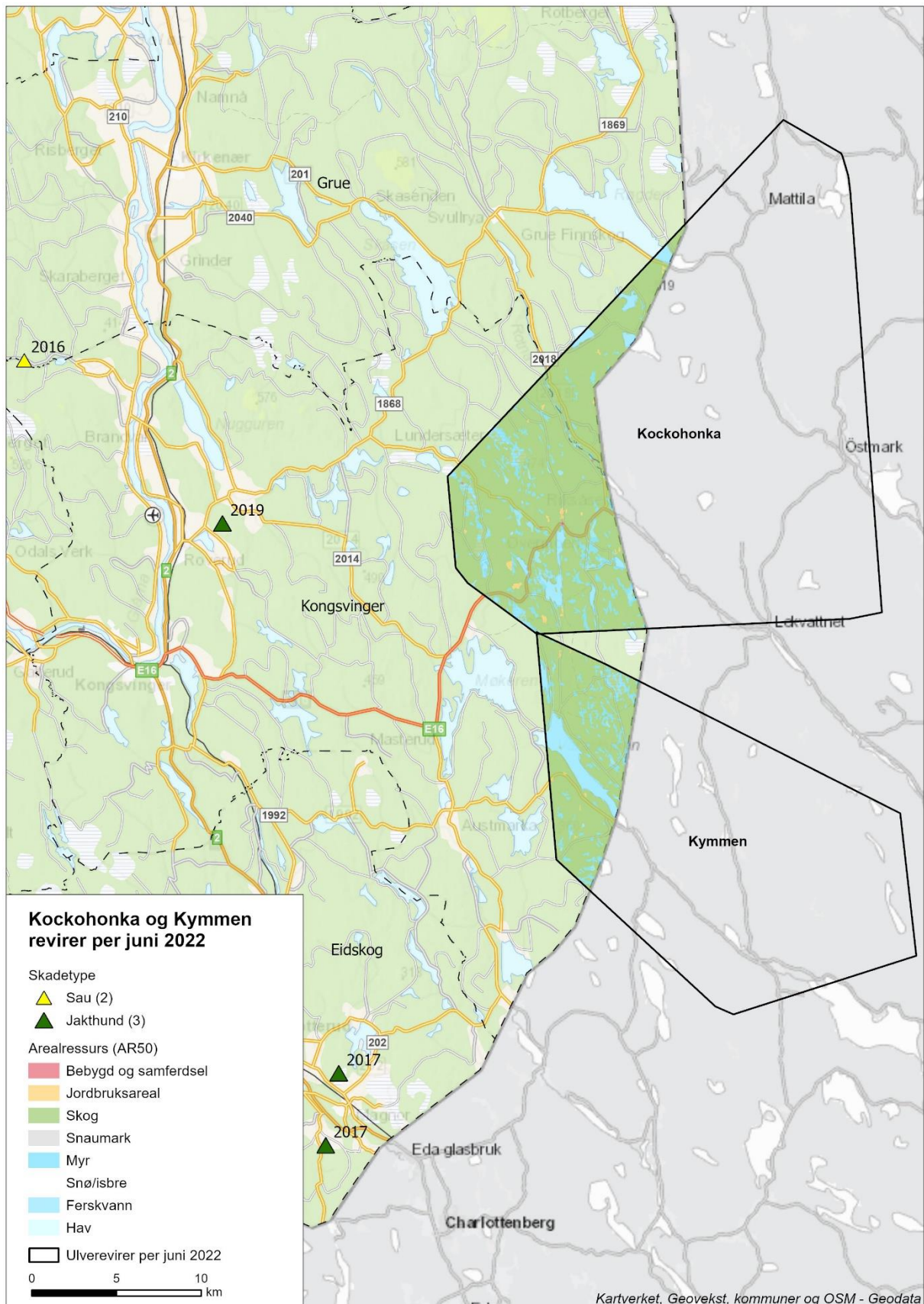
Status 2021/2022: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2021 (5 individer). Innavlskoeffisient: 0,387.

Fjornshöjden er et forholdsvis nytt revir, første gang dokumentert 2020/2021. På norsk side bruker reviret områder øst i Aurskog-Høland kommune. Fjornshöjden grenser til Setten-reviret, der en finsk-russisk immigrant (F0) med eventuelle avkom har tilhold.

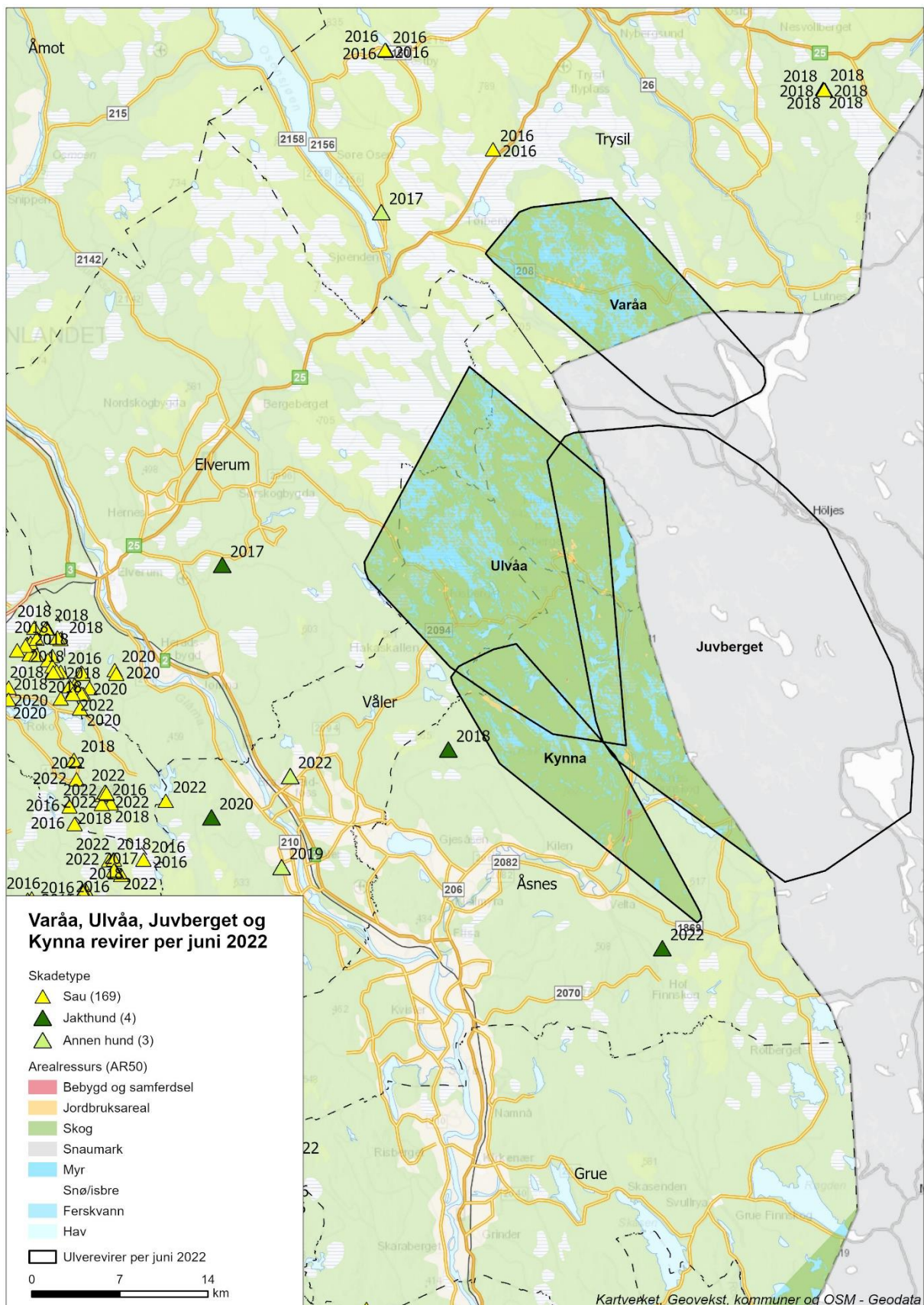
I og rundt reviområdet er det rundt 5 foretak med i om lag 150 sau. Det slippes ikke dyr fritt på utmarksbeite.

Figur 4: Kart over den registrerte områdebruken til Boksjø-reviret. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til reviret, men viser hvor det er fanget opp i bestandsovervåkingen.

Figur 5: Kart over den registrerte områdebruken til revirene Kockohonka og Kymmen. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

Figur 6: Kart over den registrerte områdebruken til revirene Varåa, Ulvåa, Juvberget og Kynna. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

3.3. Revir med usikker status

Julussa

Status 2021/2022: Det ble registrert et mulig revirmarkerende par i området tidlig i registreringsperioden vinteren 2021/2022, men disse ble ikke gjenfunnet ila. sesongen og er derfor registrert som et usikkert revirmarkerende par (uten yngling).

Østby

Status 2021/2022: Det ble registrert et mulig revirmarkerende par i området tidlig i registreringsperioden vinteren 2021/2022, men disse ble ikke gjenfunnet ila. sesongen og er derfor registrert som et usikkert revirmarkerende par (uten yngling).

Varåa

Status 2021/2022: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2021 (9 individer). Innnavskoeffisient: 0,223.

Det revirmarkerende paret i Varåareviret ble første gang registrert i 2015/2016 med hele sitt leveområde i Norge. I 2016/2017 ble det paret registrert både på norsk og svensk side (grenserevir) og det ble i samme periode registrert yngling i reviret. I 2017/2018 var det en ny parkonstellasjon som hadde inntatt reviret, disse ynglet samme sesong. I 2018/2019 ble paret registrert som revirmarkerende par i grenserevir, mens det ble registrert yngling igjen i 2019 og 2020.

Det ble også dokumentert yngling i reviret i 2021, men under sporinger og forsøk på forskningsmerking ble ulvene ikke gjenfunnet vinteren 2021/2022. Det er derfor usikkert om reviret fortsatt eksisterer.

Varåareviret bruker områder i Trysil kommune på norsk side. Det er noe storfe i området, som går på inngjerdede arealer samt fritt på utmarksbeite ved Rysjølia.

3.4. Revirer tatt ut på lisensfelling/skadefelling vinteren 2021/2022

Evenstad

Revirmarkerende par med tilhold utenfor ulvesonen i Rendalen og Stor-Elvdal kommuner. Felt under lisensfelling i desember 2021.

Slemdalen

Revirmarkerende par med tilhold delvis utenfor ulvesonen i Åmot og Rendalen kommuner. Felt under lisensfelling i desember 2021.

Slettås

Helnorsk familiegruppe med yngling i 2021 felt under lisensfelling i desember 2021 (lederpar felt rett utenfor ulvesonen i Rendalen kommune) og februar 2022 (2 valper felt i ulvesonen i Trysil kommune).

Hornmoen

Helnorsk familiegruppe med tilhold i Elverum, Våler og Åsnes kommuner og med yngling i 2021. Alle åtte registrerte ulver felt under lisensfelling innenfor ulvesonen i Elverum kommune 12. februar 2022.

Bogringen

Familiegruppe i grenserevir med tilhold i Åsnes og Gru kommuner og med yngling i 2021. 5 av 8 registrerte individer felt under lisensfelling/ekstraordinært uttak i februar 2022.

Rømskog

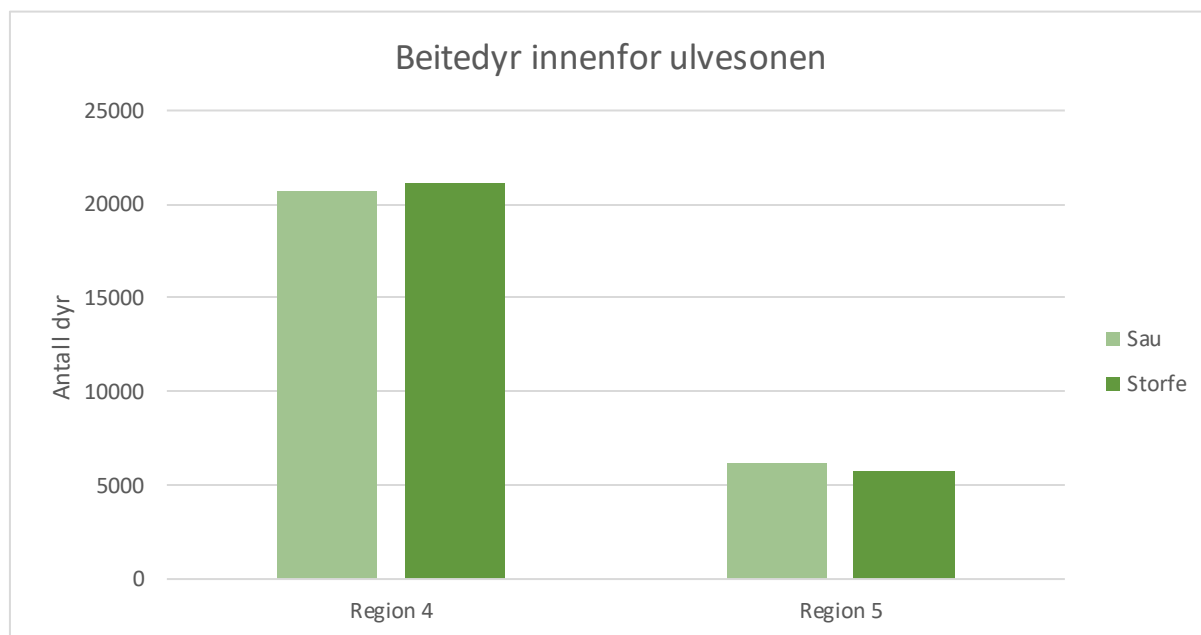
Familiegruppe i grenserevir med tilhold i Aurskog-Høland og Marker kommuner og med yngling i 2021. Totalt 11 registrerte individer. Ett avkom felt under lisensfelling i Sverige i januar 2022.

Lederpar + 2 avkom felt under ekstraordinært uttak i Aurskog-Høland og Marker kommuner i februar 2022.

4. Beitedyr

4.1. Beitedyr innenfor ulvesonen

Innenfor ulvesonen er det i overkant av 26 000 sau og 26 000 storfe på beite (tall fra søknader om produksjonstilskudd 2021).

Figur7: Figuren viser antall dyr innenfor ulvesonen i region 4 og 5. Tall er hentet fra søknader om produksjonstilskudd 2021, og viser summen av beitedyr for foretak med driftssenter innenfor ulvesonen (lokalisering av driftssenter er hentet fra Landbruksregisteret)

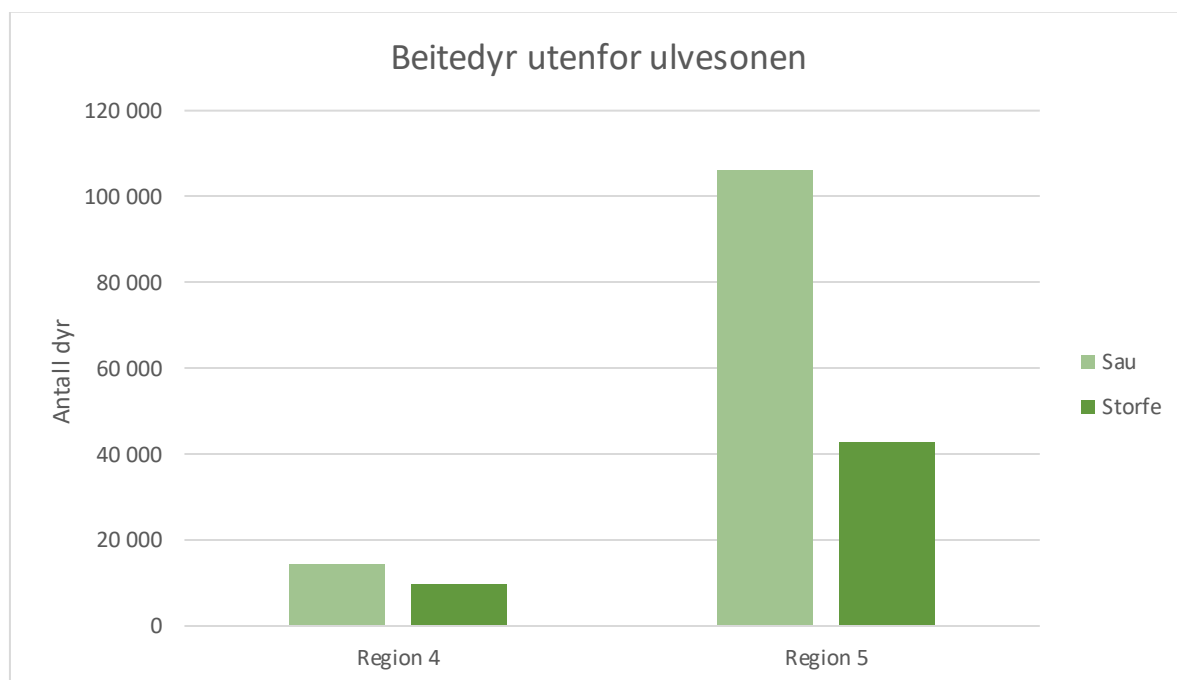
Det har skjedd gradvise og forskjellige driftstilpasninger av beitebruken i ulvesonen. Sør i ulvesonen, i Oslo og Østfold og deler av Akershus, har det i liten grad foregått beiting fritt på utmarksbeite. I Østfold opphørte utmarksbeitebruken etter flere skadeår tidlig på 2000 tallet, men praktiseres fortsatt på øyer i Hvalerskjærgården. Nå skjer beitebruken på inngjerdet innmark og/eller i kombinasjon med utmark, der bruk av rovviltavvisende elektriske gjerder (rovdrygjerder) er det viktigste forebyggende tiltaket. Den samme utviklingen har skjedd i kommunene i Akershus, sør for

Oslo og Glomma. Tilskudd til rovviltgjerder, innvilges i hovedsak til enkeltbrukere med sau, og er blitt det aller viktigste enkelttiltaket sør i ulvesonen.

Nord i ulvesonen er også utmarksbeitebruken redusert, og tilpasset økt beiting på innmark. Innenfor ulvesonen i Hedmark går alt av sau på inngjerdede arealer, hovedsakelig på innmark. Det flyttes også en del sauebesetninger til utmarksbeite lenger nord i fylket. Disse dyrene beiter på innmarksbeite i forkant og i etterkant av beitesesongen i tilknytning til driftssentrene. I Grue og Trysil kommuner ble det tidlig på 2000-tallet etablert to store gjerdeanlegg på utmarksbeite (gjerdelengde på henholdsvis 11 og 24 km). Den største delen av storfebesetningene i ulvesonen i Hedmark slippes på inngjerdede arealer, men det slippes også en del storfebesetninger fritt på utmarksbeite i ulvesonen. Det er et vesentlig antall storfe i mange kommuner i ulvesonen i Hedmark, med flest dyr i Elverum, Åsnes, Kongsvinger og Trysil.

4.2. Beitedyr utenfor ulvesonen

Utenfor ulvesonen er det i overkant av 120 000 sau og i overkant av 50 000 storfe på beite (tall fra søknader om produksjonstilskudd 2021). I region 4 omfatter tallene beiteprioriterte områder, mens i region 5 omfatter tallene også rovviltprioriterte områder utenfor ulvesonen. Hoveddelen av beitedyrene utenfor ulvesonen slippes fritt på utmarksbeite.

Figur 8: Figuren viser antall dyr utenfor ulvesonen i region 4 og 5. Tall er hentet fra søknader om produksjonstilskudd 2021, og viser summen av beitedyr for foretak med driftssenter utenfor ulvesonen (lokalisering av driftssenter er hentet fra Landbruksregisteret)

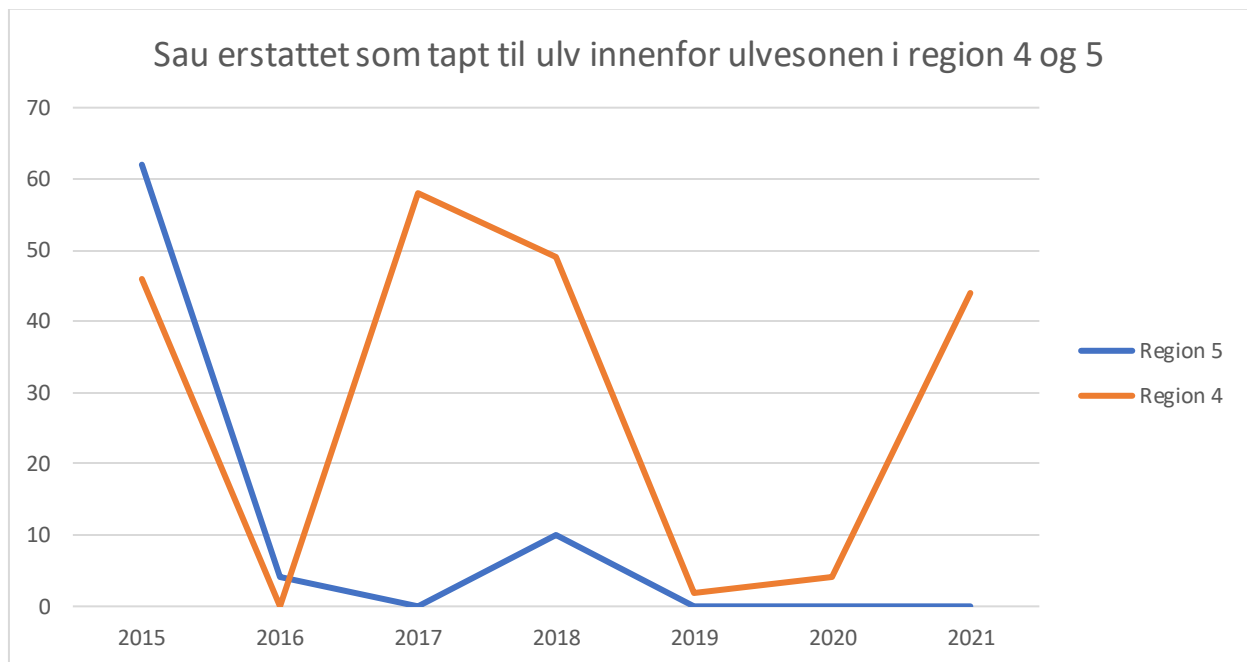
5. Skadehistorikk

5.1. Skadehistorikk innenfor ulvesonen

Det er stor årlig variasjon i skadeomfang forårsaket av ulv. I perioden 2015-2022 (t.o.m. 17. august 2022) er det dokumentert 224 skader på sau, 5 skader på storfe og 31 skader på hund. For sau gir tall fra erstatningssøknader (se figur 10) et mer fullstendig bilde av skadeomfang, da disse tallene inkluderer både dokumenterte tap og tapte dyr som forvaltningen (Statsforvalteren) vurderer at med sannsynlighetsovervekt er tapt til ulv.

Sau

For sau er skadene knyttet til enkelthendelser der ulv har kommet seg innenfor inngjerdede beiter. Inngjerdingen har i noen av skadetilfellene vært ordinære sauegjerder uten rovviltavvisende, og i andre tilfeller har det vært rovviltavvisende gjerder med større eller mindre mangler i forhold til standard for rovviltavvisende gjerder. Figur 10 viser antall sau erstattet som tapt til ulv i perioden 2015-2021. I perioden 2015 til 2021 ble det erstattet 279 sau som tapt til ulv, av disse var 72 % (203 sau erstattet) knyttet til i 4 og 27 % (76 sau erstattet) til region 5.

Figur 9: Sau erstattet som tapt til ulv innenfor ulvesonen i region 4 og 5 i perioden 2015 til 2021.

Storfe

Det er dokumentert 5 skader på storfe innenfor ulvesonen i perioden 2015-2022. Skadene har skjedd i tilknytning til storfebesetninger som beiter fritt i utmark. Alle skadene på storfe har skjedd i region 5.

Hund

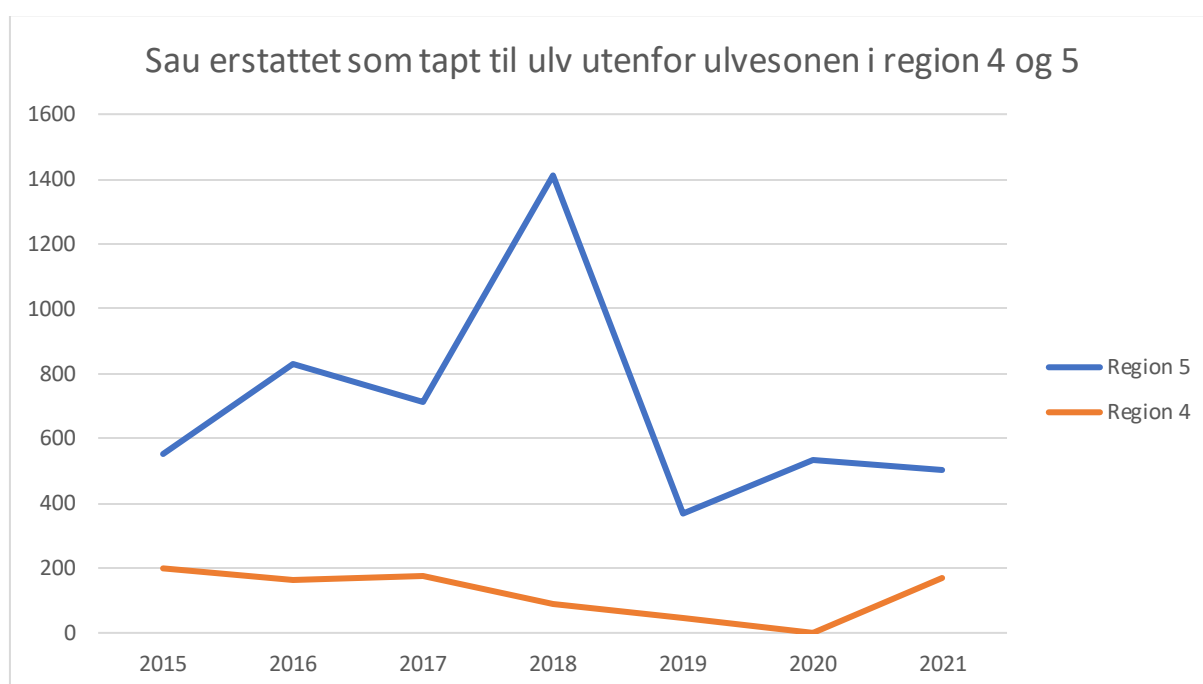
Det er dokumentert totalt 31 ulveskader på hund innenfor ulvesonen i perioden 2015-2022. Av disse er 26 skadetilfeller tilknyttet jakthunder om høsten/vinteren.

5.2. Skadehistorikk utenfor ulvesonen

Det er stor årlig variasjon i skadeomfang forårsaket av ulv utenfor ulvesonen. I perioden 2015-2022 (t.o.m. 17.8.22) er det dokumentert 1494 skader på sau, 4 skader på storfe, 23 skader på tamrein og 16 skader på hund. For sau og tamrein gir tall fra erstatningssøknader et mer fullstendig bilde av skadeomfang, da disse tallene inkluderer både dokumenterte tap og som forvaltningen (Statsforvalteren) vurderer at med sannsynlighetsovervekt er tapt til ulv.

Sau

Skadetilfeller på sau utenfor ulvesonen er i hovedsak knyttet til skadesituasjoner der ulv kommer inn i områder med sau fritt på utmarksbeite. Skadeomfanget kan bli betydelig i slike situasjoner. Det ble i perioden 2015-2021 erstattet totalt 5751 sau som tapt til ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5. Av disse er 85 % (4907sau erstattet) knyttet til region 5 og 15 % (844 sau erstattet) knyttet til region 4.

Figur 10: Sau erstattet som tapt til ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5 i perioden 2015-2021.

Storfe

Det er dokumentert 4 skader på storfe forårsaket av ulv utenfor ulvesonen i perioden 2015-2022. Dette har vært knyttet til dyr som går fritt på utmarksbeite. Alle skadene har skjedd i region 5.

Tamrein

Skader på tamrein er knyttet til sør-samisk tamreindrif i Elgå reinbeitedistrikt i region 5. I perioden 2015 til 2021 er det erstattet 161 tamrein som tapt til ulv. Av disse er 122 erstattet i reindriftsåret 2020/2021.

Hund

Det er dokumentert totalt 16 ulveskader på hund utenfor ulvesonen i perioden 2015-2022. Som innenfor ulvesonen, skjer de fleste skader på hund under jakt om høsten/vinteren. 15 av skadene gjelder jakthund.